

Gospodar in gospodinja

LETO 1936

11. MARCA

STEV. 11

V prevdarek

Pameten mož in izvrsten gospodar se je nedavno pri neki priliki izjavil takole: **Sadjarstvo mi več nese nego vse druge kmetijske panoge skupaj.** — Leta 1934 sem dobil za sadje in njega izdelke (brezalkoholne sadne pijače sadjevec, sadno žganje in suho sadje) okroglih 20 »jurjev«. — Lansko leto ko je bila razmeroma slaba sadna letina, mi je vrglo sadje kljub temu še blizu 10 tisočakov. Te vsote sicer niso čisti dobiček, vendar moramo priznati, da so stroški za obdelovanje sadnega drevja in stroški za predelavo razmeroma majhni v primeri s stroški v drugih panogah. Pri dohodkih iz sadjarstva moremo torej računati vedno s precejšnjim čistim dobičkom.

Kako je pa v tem oziru pri živinoreji, nam jasno kaže tale primer: Nedavno sem prodal na sejmu čez štiri leta starega vola za Din 1500.—. Tega vola sem redil pri-
lično 1500 dni, t. j. 4 leta 40 dni, reci in piši en dinar na dan za krmo in vse delo, ki sem ga imel z volom po trikrat na dan. Res, da sem imel od vola gnoj in mi je skozi dve leti nekoliko odvrnil kot vprežno živinčce, vendar ta korist najbrže ne odtehta vrednosti krme, ki jo je vol porabil v 1500 dneh in truda, ki sem ga imel z njim.

Seveda s tem ne mislim omalovaževati živinoreje, ki je v kmetijstvu neogibno potrebna, pa če ima živina tako slabo ceno. Samo primerjati sem hotel dohodke tako omalovaževanega sadjarstva z dohodki od živinoreje, ki se pa z vsemi silami podpira in pospešuje.

Pa mi je povedal mož še drug primer. Dandanes se pridelovanje žita nič več ne izplača, zlasti ne ondot kjer je malo orne zemlje. Ta pridelek pri nas najmanj vrže, ako računamo gnoj, delo spravljjanje itd. Koliko bolje bi se izplačalo n. pr. pridelovanje semen vrtnih in nekaterih poljskih rastlin. Vsakovrstnega semena uvozimo na leto za težke milijone, ki bi jih povečini lahko zaslužili naši najmanjši posestniki na svojih skromnih njivah. Poznam družino, ki se že precej let bavi s pridelovanjem

semenja in pri tem celo dandanes kar dobro izhaja, med tem ko se sosedje za žive in mrtve ubijajo z drugimi pridelki, pa silno težko prenašajo sedanjo stisko.

To kajpada so samo posamezni primeri. Ne moremo pričakovati, da bi bili vsi kmetovalci ob enem tudi navdušeni sadjarji in še manj je pričakovati da bi vse pridelovanje žita na mah opustili in da bi vsi začeli gojiti zelenjadno in druga semena. — Vendar pa bi pričakovali zlasti glede sadjarstva v splošnem več uvidevnosti in več smisla za napredek.

Dve stvari sta pri sadjarstvu, ki jih ne smemo pozabiti in ki sta zlasti dandanes še posebno važni: 1. Sadje je skoroda edini pridelek, ki ima še sedaj razmeroma dobro ceno, in ki jo bo tudi obdržal. — 2. Izkupiček od sadja in njega izdelkov ni samo navidezen dohodek, ampak je v tem dohodku res visok odstotek čistega dobička, ker s sadjem niti izdaleka nimamo čistih stroškov in tistega dela kakor z drugimi kmetijskimi pridelki. Kjerkoli so torej ugodne podnebne in talne razmere, je in ostane sadjarstvo brez vsakega pretiravanja najbolj dobičkanosni pridelek. — Kdor tega ne uvidi in še nadalje nekako od strani gleda fiste, ki se trudijo za napredek v sadjarstvu je s slepo udarjen. On sam sebi noče dobro. On se brani zakladov, ki so v zemlji in ki se na noben način ne dobe iz nje laže nego polom sadnega drevja.

Sadno drevo enkrat samkrat posadimo (druge sadeže moramo sejati in saditi vsako leto iznova); sadnemu drevesu v najboljšem slučaju samo parkrat na leto nekoliko postrežemo (živini moramo streči vsak dan po večkrat); sadno drevo živi mnogo let in daje do neke dobe čim dalje večje dohodke. Kie imate rastlino, ki bi zmogla kaj takega?! Kako velikanska razlika je med sadnim drevesom in vinsko trto, prav posebno še glede širšbe in negovanja!

Bliža se pomlad — doba, ko moramo opraviti glavna dela v sadovnjaku. Kdor

zamudi to dobo zamudi vse leto. Za to pa vsakdo, ki ima sadno drevje — najsi ga je mnogo ali malo — vsakdo naj prevdari te vrstice in pravično presodi — vsak po svojem posebnem položaju — ali se izplača sadno drevje **osnažiti**, vrhove **razčistiti**, debla **namazati**, ali če mogoče **obrizgati celo drevo** s tem ali onim sredstvom v obrambo pred zajedavci, ali se izplača

živovati nekoliko časa in imeti nekaj stroškov zato, da bo v jeseni drevje obloženo z zdravim sadjem, ki bo desetkrat povrnilo ves trud in vse stroške.

Sadjarji vzemite si za zgled vinogradnike, ki se ne strašijo nobenega truda, prenesejo vse stroške in jim je prvo in zadnje vinograd! Naj bo tudi vam sadovnjak če ne prvo, pa vsaj ne zadnje! H.

O gnojenju rastlin

Poleg dušika in fosforja potrebujejo rastline značne količine kalija. — Kalijeva umetna gnojila moramo uvažati iz inozemstva in to predvsem iz Nemčije, kjer je razvita velika industrija kalijevih soli.

Pri nas je v uporabi največ 40% kalijeva sol; svojčas so kmetovalci precej uporabljali kajnit, kateri vsebuje 12–14% kalija. — Že več let pa se kajnit ne uvažuje več v našo državo; vzrok leži v tem, ker so ponekod prodajali kajnit za živinsko sol, kar je povzročalo zastrupljenje pri živini. Obenem pa se je tudi opazilo, da vsled večje vsebine kloridov v nekaterih slučajih kajnit škodljivo deluje.

Največ kalija potrebujejo okopavine, zlasti krompir in pesa, nekoliko manj pa razna žita; ker potrebujejo okopavine največ kalija jih imenujemo »kalijeve rastline«.

Pri krompirju se je izvedlo v zadnjih letih nekoliko poizkusov s kalijevim gnojenjem; uspehi so bili nadvse zadovoljivi; poleg kalija pa je treba tudi zadostno pognojiti s hlevskim gnojem in uporabljati ostala umetna gnojila.

Pri nobeni drugi rastlini ne pade pridelek tako hitro in močno kakor ravno pri krompirju, ako nima na razpolago zadostnih količin kalija. — Krompir je rastlina, ki tvori škrob, za kar mu je kalij neobhodno potreben.

Kalijeva gnojila so v vodi topljiva in jih morejo rastlinske korenine takoj sprejemati; na težki zemlji jih trosimo navadno že v jeseni, na peščeni pa šele spomladi.

Med kalijevo soljo se nahajajo tudi večje kepe; zato moramo te kose najprvo zdrobiti in potem gnojilo enakomerno trositi. Ako teh koscev pred uporabo ne razdrobimo in gnojilo kar tako trosimo, potem pride na nekatera mesta preveč kalija.

Najbolje je, da trosimo kalijeva gnojila kakih 15–20 dni pred setvijo oziroma sadenjem in jih zaorjemo dosti globoko v zemljo, da ne pridejo v dohiko z semenjem. V drugi vrsti pa tudi zato, ker kalijeva gno-

jila ne prodirajo tako lahko v zemljo kakor n. pr. dušična in bi vsled tega mogla ostati na površini zemlje in bi deloma ne bila dostopna rastlinskim koreninam.

Istočasno ob setvi ni dobro trositi kalijeve soli; bolje je, da počakamo tako dolgo, da so rastline že pognale in šele nato gnojimo. Razni poizkusi so pokazali, da se morejo kalijeva gnojila v posameznih slučajih z uspehom rabiti tudi ako jih trosimo šele po setvi, ko so mlade rastline že pognale.

Največ kalija potrebujejo lahke peščene zemlje; na teh se gnojenje s kalijem vedno dobro izplača. — Težke zemlje (n. pr. ilovnata zemlja) potrebujejo manj kalijevih gnojil, ker one vsebujejo že itak nekaj kalija. Ako ima zemlja veliko kalija, potem še ne vemo zagotovo, ali ne potrebuje kljub temu kalijevih gnojil, kajti večji del kalijevih spojin je lahko v zemlji v težko raztopni obliki. O tem se moramo prepričati z gnojilnim poskusom.

Večkrat se je že pripetilo, da je kmetovalec zadostno gnojil s kalijevo soljo, vsak uspeh pa je izostal. To se dogodi navadno takrat, ko nastopi spomladi suša in primanjkuje padavin; vsled pomanjkanja vode pa kalij kakor tudi ostala gnojila ne pride do pravega delovanja. Pravi učinek kalija se pozna v tem slučaju šele v drugem oziroma tretjem letu.

Ako ne uporabljamo hlevskega gnoja potem računamo na 1 ha približno sledečo količino 40% kalijeve soli.

za okopavine (krompir, pesa)	200–300 kg
za žita	150–200 kg
za stročnice	100–200 kg
za travnike	100–200 kg

Vsa navedena umetna gnojila imajo zaželen učinek edino tedaj, ako je zemljišče v te svrhe dobro pripravljeno; ako je ta predpogoj izpolnjen potem jih tudi rastline koristno izrabijo. — Zemlja ne sme biti preveč mokra, pa tudi ne preveč suha. — V suhih zemljah gnojila niso zadosti topljiva

in tako ne morejo priti v polni meri do učinka. Ako pa je zemlja mokra je premalo zračna in po taki se nekatera gnojila kolapneni dušik in pa hlevski gnoj zelo težko razkrajajo. — Kjer imamo močvirni svet, ga moramo najprvo dobro izsušiti, šele potem uporabljamo na njem uspešno umetna gnojila. Tako zemljišče vsebuje mnogo kislin, ki so za rastlinstvo škodljive; ko smo ga izsušili ga moramo gnojiti z apnom, katero nevtralizira vse preostale kisline in jih napravi neškodljive.

Gnojenje mora biti popolno in ne enostransko; tako enostransko gnojenje je napaka in brez prave koristi. — Kriti moramo vedno potrebo vseh hranilnih snovi, ako gnojimo samo z eno hranilno snovjo še tako močno, rastlina ne more dati zadostnih pridelkov, ako je drugih hranilnih snovi premalo na razpolago. — Kako škodljivo je preobilno enostransko gnojenje vidimo posebno pri dušiku, kateri povzroča pri raznih žitih poganjanje, obenem pa zažre zorenje.

Gnojenje okopavin in zimskih rastlin

Za naše sedanje razmere je važno, da pridelamo mnogo krompirja in fižola, ker se ta pridelka moreta dobro prodati. Za domača krmila pa pride predvsem v poštev pridelovanje krmne pese, črne detelje, lucerne in sena.

Gledati moramo, da pridelamo čim več zdravega in dobrega krompirja in sena. Semenski krompir je iskan in se ga iz naše banovine vedno z lahko in dobro proda.

Pogoj za dober prietek na njivi pa so dobro seme, pravilno pripravljena ter dovolj pognojena zemlja kakor tudi skrbno obdelovanje, pletve in tako dalje za časa razvoja in rašče rastlin.

S hlevskim gnojem moramo pravilno postopati, da ne izgubi gnojilne moči. Betonirana gnojilišča in gnojilne jame so predpogoj za pravilno in varčno gospodarstvo s hlevskim gnojem in gnojilno. Hlevski gnoj mora biti pri uporabi zrel. Koč dodatek k zrelemu hlevskemu gnoju so pa nekatera umetna gnojila neobhodno potrebna in se ta pri pravilni uporabi zelo izplačajo. Denar izdan za umetna gnojila se sedaj zelo dobro obrestuje. Samo na ta način, da pridelamo v obilni meri take poliske pridelke, ki po svoji kakovosti lahko tekmujejo na trgu, dalje da imamo vedno dovolj točre krme in čim več pridelkov za prodajo, moremo uspešno pobi-

Koč zadnjo vrsto gnojil naj omenimo še pepel, ki spada med kalij — fosfatna gnojila. — Vsak pameten in varčen gospodar bo pepel, ki ga nič ne stane skrbno zbiral in ga s pridom uporabil. — Pepel je zelo dobro in koristno gnojilo ter vsebuje veliko apna in kalija, pa tudi precej fosforja. — Vsled velikih količin apna je njegov učinek posebno na težkih zemljah zelo dober.

Ako uporabljamo pepel za gnojenje travnikov je vsekakor dobro, da jih ne pozabimo politi tudi z gnojilno katera vsebuje veliko dušika.

Zelo dober je pepel od bukke in hrasta. — Pepel od bukke je zelo bogat na kaliju; pepel od hrasta pa vsebuje mnogo apna in nekoliko manj kalija.

Ako uporabljamo samo pepel brez hlevskega gnoja in drugih umetnih gnojil, računamo približno njegovo potrebo na en hektar 10—12 q. — Količina je odvisna predvsem od zemljišča samega, od vrste pepela in pa od rastline kateri gnojimo.

Obstoječo krizo. Kmetovalci v drugih državah so to že uvideli in jih zaradi tega obstoječa kriza tamkaj ne tleči več tako hudo, kakor se to godi žal še vedno.

V pretečenem letu so se po vsej dravski banovini zopet izvedli poskusi z uporabo umetnih gnojil. Ti poskusi so se ne pričakovano dobro obnesli zlasti glede dobičkonosnosti in kakovosti pridelkov. Vnovič se je izkazala stara izkušnja, da je za naša zemljišča prav kalij v obliki 40% kalijeve soli ona rastlinska hrana, ki izredno koristi okopavinam, pa tudi krmnim rastlinam in žitu. Dosegli so se tako lepi pridelki, da si skoraj ni mogoče več misliti kmetovalca, ki bi od zdaj dalje ne rabil pri gnojenju vedno tudi kalijeve soli poleg drugih potrebnih gnojil.

Hočemo tukaj navesti le nekaj primerov lani izvedenih poskusov. Dobro bi pa bilo, če bi se posamezniki še osebno porazgovorili s pozneje navedenimi posestniki, ki so napravili poskuse. Ti jim lahko iz lastnih izkušenj pojasnijo, kako dobra in koristna je pravilna uporaba umetnih gnojil in posebej 40% kalijeve soli pri okopavinah in krmnih rastlinah.

I. Krompir.

G. Umnik, posestnik in župan v Šenčurju, je izvedel tale poskus. Celo njivo,

razdeljeno v tri enake parcele, je najprej pognojil z zrelim hlevskim gnojem, nato pa dodal posameznim parcelam, ki so merila po 1000 m², še sledeče količine umetnih gnojil:

Prva parcela v izmeri 1000 m² je ostala pognojena samo s hlevskim gnojem. Na njej je pridelal 1200 kg krompirja.

Druga parcela 1000 m² je dobila razen hlevskega gnoja še 15 kg apnene sečnine, 20 kg superfosfata in 40 kg 40% kalijeve soli. Pridelek je znašal 1900 kg krompirja.

Tretja parcela 1000 m² je pa bila razen s hlevskim gnojem pognojena samo s 15 kg apnene sečnine in 20 kg superfosfata, torej brez kalija. Ker ni gnojil s kalijem, je pridelal na tem kosu njive fudi samo 1340 kg krompirja.

Razlika med samo s hlevskim gnojem gnojeno in polno gnojeno parcelo s kalijem je bila 700 kg krompirja in razlika med enostransko gnojeno parcelo brez kalija ter polno gnojeno parcelo s kalijem pa je bila 560 kg krompirja. 40 kg 40% kalijeve soli je na 1000 m² dalo 560 kg več krompirja. Danes stane 40 kg kalijeve soli okrog 65–70 Din. Vrednost 560 kg krompirja je pa 340 do 390 Din. Na 1000 m² njivske površine mu je kalijeva sol vrgla 275 do 320 Din čistega dobička. Ali preračunano na 1 ha bi znašal čisti dobiček 2750 do 3200 Din.

Posesnik Štarman Valentin na Suhi pri Škofji Loki je izvršil enak poskus. Prvo samo s hlevskim gnojeno parcela v izmeri 1000 m² je dala 1525 kg krompirja, druga prav tako velika in polno gnojena z 20 kg apnene sečnine, 20 kg superfosfata in 30 kg 40% kalijeve soli pa je dala 2296 kg krompirja in tretja gnojena samo z apneno

sečnino in superfosfatom, torej brez kalija, pa samo 1754 kg krompirja.

Pirc Alojz, posestnik v Veliki vasi pri Krškem, je istofako napravil gnojilni poskus na krompirju. Predsadež je bila detelja. Na negnojeni parceli v izmeri 1 ha je pridelal 8750 kg krompirja. Na polno gnojeni enako veliki parceli pa, ki jo je pognojil s 100 kg apnenega dušika, 300 kg superfosfata in 300 kg 40% kalijeve soli, pa je pridelal 15.750 kg krompirja. Razlika je bila torej 7000 kg krompirja na hektarju. Če računamo 100 kg krompirja Din 60, potem je bila vrednost višjega pridelka 4200 dinarjev. Za gnojila je izdal 994 Din, imel je torej s pomočjo umetnih gnojil pri 1 ha 3206 Din čistega dobička.

Slične poskuse z istim uspehom so izvedli še posestniki: Alojzij Humeck iz Gradišča pri Raki, Ivan Sifrer iz Žabnice pri Škofji Loki, Peter Hladnik iz Pelkove pri Rovtuh in še mnogo drugih.

Na podlagi teh in pa drugih gnojilnih poskusov, ki so bili izvedeni v zadnjih 10 letih, priporočamo, da naj vsak kmetovalec gnoji krompirju s sledečimi količinami umetnih gnojil in sicer naj troši na oral:

150–200 kg 40% kalijeve soli,

80–100 kg superfosfata spomladi ali pa isto količino fosfatne žlindre jeseni ter

80–100 kg apnenega dušika jeseni ali pa isto toliko apnene sečnine spomladi.

Če računamo le za 1000 m², potem pa so potrebne sledeče količine:

30–40 kg 40% kalijeve soli,

15–20 kg superfosfata odnosno fosfatne žlindre in

15–20 kg apnenega dušika odnosno apnene sečnine.

(Dalje prih.)

Nekaj podrobnosti o porodu in vzreji telet

O porodu samem in o prvi negi telet se je že mnogo pisalo in predavalo. Zato je v tem pogledu zabeležiti v zadnjih letih še dovolj napredka. Prav dobro znano je n. pr. da je treba teletu nuditi kot prvo hrano tako zvano mleživo, razmeroma razširjeno je tudi umetno napojanje. Tudi postopek ob porodu samem je znatno boljši nego je bil pred leti. Vendar so pa še nekatere podrobnosti manj znane. Naj jih v naslednjem navajam:

Važen činitelj za to, da se porod brez težav vrši, je redno gibanje krave. Pri paš-

ni živini bo sorazmerno manj težkih porodov, nego tam, kjer so živali stalno v hlevu. Če ni mogoče gnati živali vsak dan na pašo, pa naj bi jim bil na razpolago vsaj kakšen drug prostor, kjer se lahko nekoliko razgibljejo in razhodijo. Važno pa je, da krave res hodijo, ne pa samo zunaj kje postajajo ter se dolgočasijo. Morda jih ženemo vsak dan neko določeno pot ter jim damo na koncu poti nekoliko živinske soli, da jo ližejo. Nato jih zopet ženemo nazaj v hlev. Ne bom pozabil izkušnje iz svoje prakse, kjer je telica brez vsake pomoči

na paši povrgle lepe in močne dvojčke. Dvomim, da bi se to postrečilo pri hlevski reji.

Druga točka, katere se večinoma ne zavedamo, je ta, da rabi žival ob porodu popoln mir. Vsako vznemirjenje je lahko škodljivo. Saj je značilno, da se vrše porodi večinoma v ranih jutranjih urah, kadar vlada popoln mir ter se je živalsko telo odpočilo in umirilo in zbralo vse svoje moči za težko nalogo.

Kravi mir ob porodu! V hlevu naj se čim manj spremeni. Žival naj stoji na svojem običajnem mestu. Nastlali smo dobro in čisto steljo že vse dni, odkar pričakujemo porod. Zelo nerodno je, če kdo kravo, ki je že legla k porodu, požene pokonci ter naglo nastilja. Še bolj je pogrešno, če čakajo po hlevu, prenašajo luči, če glasno govorijo. S tem vznemirjajo še ostale živali, ki vstajajo in začno mukati. Tudi tuje osebe nimajo ob porodu ničesar v hlevu iskati. Navzoči naj bodo po možnosti le oni, ki živali običajno strežejo in jih je žival vajena. Kratkotrajno, vse, kar more v tem trenutku itak plahe živali vznemirjati, naj odpade, v kolikor seveda ne bi bilo neobhodno potrebno.

Pa tudi sami ne smemo biti nestrpni. Porod traja lahko precej časa; dokler se vrši vse normalno, ni vzroka za vznemirjenje, še manj za poseganje (kar je sploh le stvar izurjenega strokovnjaka — zdravnika). Če marsikdo je napravil porod, ki bi bil sicer normalen, za težkega, ker je prehitro ukrenil, kar ni bilo potrebno, in s tem položaj otežkočil. Vse, kar ukrenemo ob porodu, storimo mirno in preudarno, odpade pa naj vse ono, kar označimo z imenom »nervoznost«.

Ko se je tele rodilo in ga je krava z lizanjem temeljito osušila, je prvo, kar mu nudimo, zopet mir. Čisto zgrešeno je, če mu silimo mleko, v želji, da mlademu, šibkemu bitju nudimo okrepčilo. Velikanska je razlika med načinom, kako živi tele pred porodom in po porodu. Sedaj se mora šele privaditi zunanjemu svetu in se zlasti naučiti dihati. Zaradi tega često ne mara piti. Za to je pogrešno, če ga v takem slučaju silimo, naj pije, in mu mleko zalivamo v gobček. Pred kratkim sem slučajno prišel v neki kmečki hlev tik po porodu, kjer so ravno kar bili »zalili« z mlezivom; prišlo mu je mleko v sapnik ter je tele v kratkem poginilo. Vsaj dve uri čakajmo, preden tele napajamo, odnosno pustimo sesati. Z mirno vestjo pa lahko čakamo tudi 5 ur — živalca nam v tem času ne bo lakote poginila, nasprotno, okrepila se bo in nato mirno in pravilno sesala.

H koncu pa še eno točko, ki bo večini čitateljev neznana. Krave ne pomolzimo do čistega, dokler ne preteče 12 ur od poroda. Dočim velja sicer važno pravilo, da vselej in ob vsaki molži brez izjeme izpraznimo vime prav do zadnje kapljice, je nevarno, storiti to takoj po porodu. Če marsikatera krava je prezgodnjo molžo plačala s svojim življenjem. Ako je vime pri dobri molznici zelo napeto, morda celo vneto, »volčično«, kakor pravijo, se kravi lajšajo bolečine s tem, da se delno izmolze, ne pa popolnoma izprazni. To se more v zelo hudih slučajih take vrste »volčičnosti« zgoditi celo pred porodom, kar pa je prav redkokdaj resnično potrebno.

Za naše zadrugarje

V nemškem zadrugnem glasniku čitamo naslednjih deset zapovedi za člane posojilnice in hranilnice. Ker bi bile te priporočljive tudi članom naših padeželskih denarnih zavodov, jih tu prinašamo dobesedno, četudi se nekatera določila iz njih dandanes pri nas žal ne morejo upoštevati, ker je vse denarno poslovanje v naši državi zaradi krize nezaupanja zelo ovirano. Te zapovedi se glasijo.

1. Vlagaj ves svoj denar v svojo hranilnico, kajti ta pridobi z njim sredstva. Da pomaga tvojim tovarišem v stiski. Ne podlegaj vabilom drugih denarnih zavodov, ter imej stalno pred očmi že star

pregovor: srajca ti je vedno bližja od suknje.

2. Skušaj tudi druge člane pridobiti k enakemu postopanju, da boste vsi prežeti pravega zadrugnega duha ter si vzajemno pomagali.

3. Ne zabavljaj čez nizke obresti, če obljubujejo drugi zavodi višje, ampak pomisli, da bodo še višje obresti, kakor jih ti zahtevaš za se, morali plačevati ravno najbolj potrebni ljudje.

4. Če si se od svoje posojilnice izposodil denar, tedaj skrbi za pravočasno plačevanje obresti in vračanje dolga. Ne dopuščaj, da te po večkrat terjajo za nje

kajti s tem otežuješ poslovanje svojega zavoda.

5. Če želiš dvigniti večji znesek iz hranilnice, tedaj ji to sporoči vsaj osem dni prej, da bo ta imela zaželeni znesek za te že pripravljen.

6. Ne razpolagaj z denarjem, če ga nimaš; namreč na ta način, da ga nakazuješ s čeki, četudi znaš, da pri svojem zavodu nimaš zanj kritja. Vedi, da se tako postopanje imenuje sleparstvo.

7. Svojo zadrugo, ki ti naj v sili pomaga podpiraj s tem, da le potom nje izvedeš vse svoje denarne kupčije, pri katerih ona lahko nekaj zasluži. Tudi ne pozabi, nabavljati vse potrebno blago potom nje.

8. Drži se točno reda, ki ga predpiše zadruga; zlasti pa upoštevaj uradne ure

ter premisli, da mora njen uradnik izpolnjevati še druge uradne dolžnosti.

9. Skušaj svoji zadrugi pridobiti še novih članov, kajti vedi: čim močnejša je zadruga, toliko več lahko stori za vse svoje člane.

10. Ne zabavljaj nikdar čez svojo zadrugo, zlasti ne nasproti konkurenčnemu podjetju. Če pri njej zaslediš napake, poišči si pota, da jih odpraviš. Dobro pomisli, da z zabavljanjem škoduješ svojemu lastnemu zavodu ter s tem žališ samega sebe.

Slovenski zadrugar! Dobro premisli teh deset zapovedi, utisni si jih v spomin, strogo se po njih ravnaj in — postal boš pravi zadrugar, kakor si ga je zamislil tvorec slovenskega združništva — naš veliki Janez Evangelist Krek.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

KUHINJA

Aspik. Za aspik rabim štiri svinjske in dve telečji razsekani nogi, pol kg osnažene svinjske kože in pol kg koščnega suhega svinjskega mesa. To mesovje zalijem s šestimi litri mrzle vode. Kuham nepokrito. Za duh pridenem eno celo čebulo, en korenček, pol rumene kolerabe, korenino petršilja in pol korenine zelene. Vse te zelenjadi zrežem na listike in oprážim na maslu, da zarjave. Ko so zelenjave dovolj pobarvane, jih stresem v lonec, kjer se kuha meso za aspik. Potem pridenem še 12 zrn celega popra, en lavorov list, vršiček timijana in dva nageljeva klinčka. Aspik kuham šest ur na zmernem ognju. Pene in maščobo pridno posnemam. Ko se meso loči od kosti, pridenem par žlic kisa in par žlic vina ter kuham še dvajset minut. Potem potegnem lonec od ognja, vsebino čez nekaj časa precedim skozi sito v globoko skledo ter postavim na hladen prostor. Drugi dan ščistim aspik na tale način: Strjena žolica je pokrita z maščobo. Maščobo odstranim s tem, da hitro polijem površino z vročo vodo in prav hitro popijam maščobo s površine. Potem pretresem žolico v ponev in denem na toplo. V raztopino primešam dvojce celih jajc z lupinami vred, jajcem pridenem par žlic vode in sok pol limone. Potem stopam žolico s šibami toliko časa, da tekočina zavre. Sedaj potegnem lonec na stran in ga pustim toliko časa na robu štedilnika, da

se sneg zbere na površju. Ko je to doseženo, precedim aspik skozi snažno močno krpo. Krpo zmočim v vroči vodi, privežem za noge narobe obrnjenega stola. Na sedalo stola postavim skledo, da teče precejena tekočina v skledo. Precejam blizu štedilnika da se tekočina ne strdi. — Ako ni aspik po prvem precejanju dovolj čist, ga precedim še enkrat. Ohlajen aspik mora biti tako trd, da ga lahko zrežem. Zunanost njegova mora biti svešla, prozorna in čista. Okus je vinskokiselkast. Sesekljan aspik je fin pridatek k šunki in k narezkom. Okus aspika se znatno izboljša, ako med kuho pridenem kos stare kokoši ali kos puste trde govedine. To dvojce se potem vzame iz juhe in se porabi kot jed.

Pečena riba s sardelami in limoninim sokom. Majhne ribe pustim cele, večje pa razpolovim podolgoma. Potem jih nasolim. Nasoljenim napravim globoke zareze. V te razere vlagam prav drobno sesekljane sardelice. Potem jih pustim eno uro stati. V kozici razgrejem toliko dobrega olja, da pokrije dno. V tem olju spečem ribo. Ko je pečena, jo dam na krožnik, potresem s poprom in polijem z oljem, v katerem so se ribe peklo. Med olje stisnem sok ene limone. Ko zavre, polijem ribo z njim. Kot pridatek je dober pražen riž, popečen droben krompirček, kuhana karfijola ali koščki trdo kuhanih jajc.

Dekleta in žene! — Shranite »Domoljubovo prilogo »Gospodar in gospodinja«, ker ima trajno vrednost!

GOSPODARSKE VESTI

DENAR

g Ljubljanska denarna borza. Promet v inozemskih devizah na ljubljanski borzi v zadnjih tednih je bil precej znaten ter je dosegel največ do 10 milijonov, navadno pa okrog 5 milijonov Din na teden. Največ prometa je bilo v funtih in avstrijskih šilingih, manj z italijansko liro. V svobodnem deviznem prometu so plačevali angleški funt povprečno po 249.50 Din, ameriški dolar 49.50 Din, švicarski frank 16.55 Din, nemška marka 14.10 Din, avstrijski šiling 9.40 Din, španska pezeta 6.34 Din, francoski frank 3.35 Din, italijanska lira 3.01 Din, grški boni po 32 par. — Uradni tečaji so beležili: angleški funt 215.85 Din, ameriški dolar 42.98 Din, holandski goldinar 29.73 Din, nemška marka 17.57 Din, švicarski fr. 14.28 Din, belgijska belga 7.38 Din, francoski frank 2.88 Din, češka krona 1.81 Din.

ŽIVINA

g Ljubljanski živinski sejem 4. t. m. — Na tem živinskem sejmu ni bilo organizirane prodaje živine, vendar nima ta toliko pomena, ker prihaja vedno manj živine nanj. Če pojde tako dalje bo sam od sebe prenehal Prigon na ta sejem je znašal samo 17 volov, 31 krav, 18 telet, 13 odraslih prašičev, 158 prašičkov za rejo in pa 324 konj. Še od tega malega števila je bilo prodanih le 6 volov, 11 krav, 10 telet, 7 debelih prašičev, 93 pujskov in 30 konj. Po uradnih podatkih so znašale cene za 1 kg žive teže: voli I. vrste 3.50—4 Din, II. vrste 2.75—3.50, III. vrste 2—2.75 Din, krave debele 2—3.50 Din, klobasarice 1.50—2 Din, teleta 4.50—5.50 Din. Prašički za rejo pa po 100—170 Din eden.

g Živinski sejem v Kranju 2. marca 1936. Tudi slovenski kmetje se začenjajo gibati in nastopati za svoje pravice. Na zadnjem sejmu v Kranju je Kmetška zveza sestavila komisijo, ki je še pred sejmom določila cene živine, po katerih naj jo kmetje prodajajo. Poziv s cenami na lepakih je bil razobešen ob vходу na sejmšče s sledečo vsebino: »Kmetje bodite složni! Ne prodajajte živine pod ceno! Cene živine so danes sledeče: voli in boljše krave I. vrste 5 Din II. vrste 4—4.50 Din, tretje vrste pa 3—3.50 Din, teleta I. vrste 7 Din, II. vrste 6 Din, tretje vrste 5 Din. — Krave slabše vrste naj vam oceni komisija na trgu.« — Posledica te organizacije je bila, da so

mesarji in prekupci morali plačevati živino po 1—1.50 Din pri kg žive teže več nego pri zadnjem sejmu.

Tudi na sejmu, dne 9. marca, so kmetje nastopali složno. Posrečilo se jim je ta dan zopet dvigniti cene za 25 par pri kilogramu žive teže. — Gorenjski kmetje so trdno odločeni vstrajati v boju za pravične cene do skrajnosti.

g Živinski sejem v Konjicah 3. marca — Slično so nastopili kmetje v Konjicah ter složno zahtevali višje cene. Vsi brez izjeme so se držali navodil ter s tem prisilili kupce, da so plačevali boljše cene kot doslej. Tako so določili za 1 kg žive teže v primeri z zadnjim sejmom sledeče cene v dinarjih:

debeli voli	prej 3—3.50	sedaj 4—4.50
telice	prej 2—2.50	sedaj 3—3.50
krave	prej 1—1.50	sedaj 2—2.50
teleta	prej 3—3.50	sedaj 4—4.50

Na vseh živinskih sejmih bi morali kmetje tako složno nastopati, pa bi jim tudi živinoreja nekaj donajala. Saj dobe večkrat že sami meštarji ali prekupci več za živino, kakor živinorejec sam; o mesarjih pa niti ne govorimo. — Slišimo, da so se tudi po drugih krajih ustanovile slične komisije, ki bodo na bližnjih sejmih ocenile živino in določili cene.

g Ptujski živinski sejem dne 3. t. m. — Prigon je bil znaten in je znašal 293 konj, 87 volov 255 krav, 19 bikov, 32 juncev, 4 telice, 4 teleta, skupaj 731 glav; od teh je bilo prodanih 268 glav. Kupčija je bila živahna vendar se cene niso dvignile, četudi je Kmetška zveza razglasila naslednje živinske cene: voli debeli I. 4—5 Din, II. vrste 3—4 Din, telice debele 4—5 Din, krave dobro rejene 3—3.50 Din, krave klobasarice 2—2.50 Din, telice za rejo 3—4 Din, biki 3.50—4.50 Din itd. Žal pa se prodajalci niso držali teh cen ter popuščali in končno so mesarji dosegli, kar so hoteli. Tako so bile nakupne cene za 1 kg žive teže: voli 2.50—3.25 Din, krave 1.25—3.50 Din, biki pa 2.65—2.80 Din, junci 2—2.75 Din, telice 3 do 3.50 Din; konji po 300—4000 Din, žrebeta 500—1500 Din eno. — Tako so neorganizirani kmetje sami sebi škodovali, pa tudi svojim tovarišem v drugih krajih. Predvsem bi dogon na sejem ne smel biti tako močan, potem bi se morala organizacija izvesti že prej po deželi od vasi do vasi, o kmetu do kmeta. Tedaj šele je pričakoval kaj uspeha.

PRAVNI NASVETI

Tuje čebele. Fr. G. V jeseni ste v tujem gozdu v volti bukvi našli čebele. Te čebele ste, oblečeni v čebelarstvo kapo, vzeli iz drevesa in spravili k sebi domov. Sedaj vas pa ljudje obrekujejo, da ste maskirani šli v gozd čebele krašiti. Ker ste mnenja, da niste zakrivali nobene tatvine, vprašate, kako bi se branili pred hudobnimi jeziki. — Čebelne roje sme lastnik plemenjaka zasledovati tudi na tujem svetu. Če ga sam v dveh dneh ne zasleduje, se smatra, da se je odpovedal lastniini in sme tak roj vzeti in za sebe zadržati na javnem svetu (na pr. ob cestih) vsakdo, na svojem svetu pa zemljiški lastnik. Če ste vzeli roj čebel na tujem svetu, niste s tem zagrešili tatvine, pač pa morate čebele vrniti zemljiškemu lastniku na njegovo zahtevo. Če vas ljudje obrekujejo, da ste čebele maskirani ukradli, jih lahko tožite zaradi žaljenja časti, če se vam zdi vredno. Premalo je sodnikov, če bi hoteli zavezati vse zlobne jezike!

Nasilna sprememba meje je nedonustna. I. M. Z. Starši kol vaši posestni predniki so življali posestvo v sedanjem obsegu skozi 45 let. Vaš mejaš, ki je 28 let svoj gospodar, sedaj trdi, da vživata en meter in pol njegovega sveta, kar dokazuje z mazo in vam hoče ta pas zemlje s silo vzeti. Ker drži z njim tudi neka občinski mož, vprašate, če vam lahko ta svet vzame. — Nel čim bi mejaš na kakršenkoli način posegel v vaš svet, na pr., da bi grabil krnine, kosil, zagradil itd., ga lahko tekom 30 dni tožite zaradi motenja posesti in mora mejaš tožbo zgubiti, če dokažete svoje dosedanje mirno življenje. Mejaš sme sicer predlagati novo zamejčienje po sodišču: vendar bo tudi v tem postopanju propadel, če se bo ugovarilo, da je dosedanja meja črta točno in vidno označena z mejniki in da ste do te mejne črte svoj svet v zadnjem času mirno življali.

Odplačevanje zaščitenega dolga. K. F. Dne 18. aprila 1932 ste si od sosedja izposodili nekaj denarja. Sosed sedaj zahteva dolg s 5% obrestmi, češ da zaščita ni več v veljavi. Vprašate, kakšni so sedanji predpisi o zaščiti. — Po sedanji uredbi o zaščiti kmetov zapade prvi letni odplačilni obrok dne 15. novembra 1936. Sosedu boste morali do tega dne plačati za vsakih 100 Din dolga 4 Din, t. j. 1 dinar obresti in 3 dinarje odplačila dolga. Za združne hranilnice in posojilnice te uredba ne velja. Tem se morajo odplačevati dolgovi po posebnem odplačilnem načrtu.

Skrajšani rok. A. K. K. Težko vam je odgovoriti, ker niste navedli rojstnih podatkov očeta in bratov. Če ste vi najstarejši sin, bi imeli pravico do skrajšanega roka tedaj, ako oče še ni 60 let star in če ne bi imeli nobenega najmanj 17 let starega brata. Teh

pogojev pa očividno nimate. Zato bosta morala prvi dva brata odslužiti polni rok in šele tretji brat bi služil skrajšani rok.

Dimnikarski pravilnik. P. D. Se vedno velja pravilnik za izvrševanje dimnikarskega obrta, ki ga je izdal ban leta 1932. Po tem pravilniku se dimnikarju ne sme broniti, da ob določenem času ometa. Plačilo sme zahtevati po tarifi, ki je bila objavljena v »Službenem listu« dne 16. nov. 1932. Ker ne vemo, kakšno delo ima opraviti pri vas, ta mne moremo povedati, koliko vam sme računati. Zahtevajte, da vam pokaže tarifo. Če pa se ne morete sporazumeti, predložite spor okrajnemu načelstvu, da ga reši.

Svinjska kupčija. A. Z. D. Vg. — Kupili ste svinjo, za katero je prodajalec trdil, da je že določen čas breja. Sedaj ste dognali, da svinja ni breja in ste to sporočili prodajalcu. Ta se za to ne zmeni, češ, da se nista nič zgovorila glede odškodnine, če svinja ne bi bila breja. Vprašate, če ga lahko tožite. — Če ste kupovali izrecno brejo svinjo in je prodajalec zatrljeval, da je res breja, potem vam prodajalec jamči za to zatrljevano okolnost in vam je po zakonu odgovoren za vso škodo, ne glede na to, da ni bilo glede odškodnine nobenega posebnega dogovora. Tožbo na odškodnino morate vložiti tekom treh let.

Pletarski obrt. A. U. V. Če ste prenehali izvrševati pletarski obrt, bi bili morali prestanek izvrševanja obrta takoj prijaviti davčni upravi. Ne zadošča samo prijava okrajnemu načelstvu. Sicer pa morate vedeti, da je davčna osnova za pridobitno enoletni čistih dohodov podjelja v minulem letu. Zato ne prestane davčna obveznost isto leto, ko prenehate izvrševati obrt, ampak eno leto pozneje. Če ste pri davčni upravi vprašali, zakaj vam še vedno nalagajo davek, so vam to gotovo pojasnili. Če pa vam tudi po preteku navedene dobe nalagajo davek, čeprav ste prestanek izvrševanja obrta prijavili davčni upravi, se pravočasno pritožite.

Zastaran dolg? S. Z. Z. — Pri nakupu hiše je bilo na podstrešju nekaj stare šare, za kar vas je prodajalec hiše naprosil pisмено, da jo prodaste. To ste storili, izkupiček pa niste poslali njemu, ker ste imeli nujne izdatke za dom in vam je na vašo opravičilo sporočil, da vas ne bo tirjal. — Dotični gospod je medtem umrl in se je sedaj zgledala njegova bivša služkinja, ki pravi, da je prevzela zupuščno svojega bivšega gospodarja in vas tira na plačilo tega dolga. — Prepričajte se z opogledom v zupuščinski spis po pok. gospodarju, če je morda v oporoki res zapustil svojo terjatev proti vam svoji služkinji. Če to ni zapisano, se lahko postavite na stališče, da je vam pokojni pisмено odpustil ves dolg, ko je zapisal, da vas ne bo tirjal. Dolg bi zastaral šele v 30 letih.